

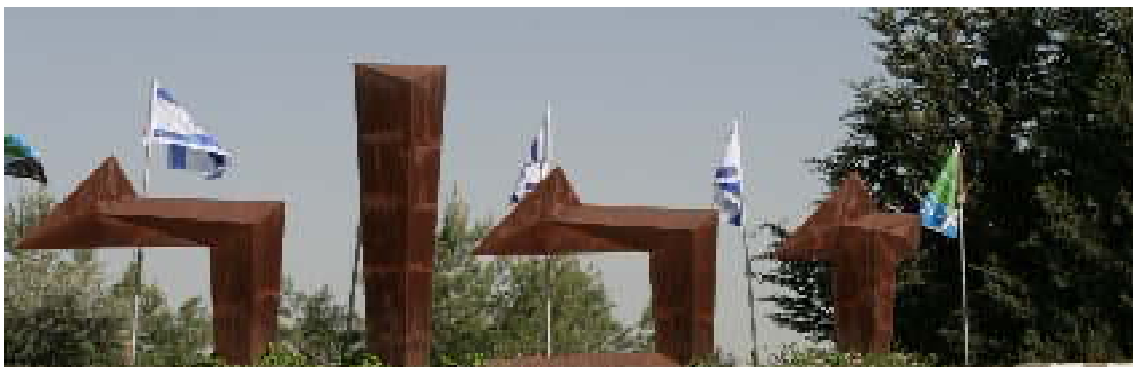
עלון זגלמביה

זאגלעמביער צייטונג

מידעון מס' 25 תשרי תש"ע – ספטמבר 2009
Zagłębie (Zaglembe) Newsletter, September 2009

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zagłębie World Organization

אנשי זגלמביה יקרים!
הנכם מוזמנים להרמת כוסית לקראת ראש השנה,
באולם ה"כללית", רחוב ארלוזורוב 101 ת"א,
יום שני ה-14 בספטמבר 2009, בשעה 17:30 כל הפרטים בעמ' 2.

שנה טובה ומבורכת לכל בית ישראל - Shanna Tova Happy New Year

בעמ' 8, "אני מבכה אותך,
אבא שלי"
מאת: חיה רוזנבאום

בעמ' 6, "שבת הגדול"
מאת: בתיה למל

בעמ' 6, "מארש המוות"
מגרוס רוזן לבוכנוולד"
מאת: אברהם גרין

סגן לילך אבידב נושאת דברים בעצרת יום השואה במודיעין
Lieutenant Leelach Avidov at Yom HaShoah memorial service in Modiin

Będzin
Sosnowiec
Dąbrowa Gornica
Zawiercie
Czeladź
Slawków
Wolbrom
Dańdówka
Golonóg
Grodziec
Kazimierz
Klimontów
Ksawera
Łagisza
Maczki
Milowice
Modrzejów
Niemce
Niwka
Piaski
Proąbka
Strzemieszyce
Wojkowice
Zagórze
Ząbkowice
Kromolów

בעמ' 5, "קרן אור באפלה"
סיפורם של חסידי אומות
העולם מדומכרובה גורניצה"
מאת: יונה קובו

הרמת כוסית לראש השנה

חברים יקרים!

דרכנו, אנו מתכנסים בערב ראש השנה כדי לברך ולהתברך. לאחרונה, מתקשים חלק מהחברים להגיע לאולם הארגון ברחוב פרישמן בת"א עקב המדרגות המרובות. חיפשו מקום נגיש יותר, בו נוכל כולנו להתכנס לכבוד החג. ואכן, בזכות חברתנו, שרה שלו, ההנהלה הראשית של קופת החולים הכללית, שמחה לארח את יוצאי זגלמביה להרמת כוסית לקראת ראש השנה, ביום שני ה-14 בספטמבר 2009 בשעה 17:30, ברחוב ארלוזורוב 101 תל-אביב. התכנסות בשעה 17:00 באולם חדר האוכל בקומת הכניסה. יש לעלות 7 מדרגות נוחות מהרחוב. למתקשים (כסא גלגלים, הליכון, מקל), יש אפשרות להכנס מרחוב תש"ח, בתאום עם שרה שלו בטלפון: 050 - 6263094.

חניונים

- ברחוב בן סרוק 2 חניונים פרטיים. משעה 16:00, דמי חניה - 15₪.
- בהמשך רחוב בן סרוק, בצד ימין, חניון עירוני – בכל שעות היום, דמי חניה 16₪. תושבי ת"א, בעלי כרטיס תושב ותו חניה (שניהם), זכאים ל- 50 אחוזי הנחה.

ידידי וחברי אנשי זגלמביה

בימים הקרובים תסתיים שנת תשס"ט ותבוא עלינו לטובה שנת תש"ע.

בעלון זגלמביה היוצא לאור לקראת ראש השנה אנו מספרים, בדרך כלל, על הביקור שלנו בזגלמביה המתקיים בחודשים יולי-אוגוסט. אולם השנה, לא יצאה מטעמנו משלחת מאורגנת לפולין. יחד עם זאת חודשי הקיץ היו עמוסים בפעילות ארגונית. למשל, קבוצה גדולה של חברי הארגון מהדור השני וצעירים מהדור השלישי התכנסה והעלתה רעיונות לפעילויות רבות בתחומים רבים ומגוונים כמו: שדרוג אתר האינטרנט של ארגון יוצאי זגלמביה, הקמת ארכיון, תורנות פעילה במועדון הארגון, קשרים עם בני הדור הראשון ומפגשים של בני הדור הצעיר במסגרת "קפה זגלמביה".

אני מקווה שאחת הפעולות הראשונות תהיה יצירת קשר עם הדורות הצעירים של אנשי זגלמביה הנמצאים בחוץ לארץ: ארה"ב, קנדה, אוסטרליה, גרמניה, צרפת, אנגליה ועוד.

אנו הותיקים מברכים על התארגנות זו שתוסיף כוחות צעירים לארגון, חידושים וגיוונים ברעיונות ובשיטות העבודה.

אנו נעשה הכל להצלחת הפעילות שבנינו ובני בנינו לוקחים על עצמם.

לקראת השנה החדשה, אני מברך את יהודי זגלמביה מכל הדורות בכל אתר ואתר בשנה טובה. מי ייתן ותכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה.

אברהם גרין - יו"ר הארגון

יום הזיכרון לשואה ולגבורה כ"ז בניסן תשס"ט, 24 באפריל 2009

עצרת זיכרון לקדושי זגלמביה

את הטקס הנחו, כמדי שנה, בני הדור השני ליוצאי זגלמביה: ורדה גרינברג ושלמה קריב.

תודה לקק"ל על הסיוע בארגון הטקס.

תודה למר יולזרי על הסיוע בהסעת החברים ביום השואה.

מימין, צבי לנדאו ויצחק גרינגרס בעצרת במודיעין

עצרת הזיכרון לשואה ולגבורה וטקס ההתייחדות עם קדושי זגלמביה נערכו השנה בסימן 70 שנה לפרוץ מלחמת העולם השנייה.

את יד הזכרון במודיעין גדש קהל של אלפים: ארבעה דורות ליוצאי זגלמביה, שרים, חברי כנסת, אישי ציבור, מפקדי משטרה וצבא בכירים, קבוצת חיילים על מפקדיהם ואורחים רבים, ביניהם, יוצאי זגלמביה שהגיעו מארה"ב, קנדה ואירופה.

תפילת ההתייחדות נאמרה מפי החזן מנשה פטמן. יצחק גרינגרס, סגן יו"ר הארגון אמר "זכור", ובאמירת קדיש התכבד מר צבי לנדאו, גזבר הארגון. את העצרת פתח, אברהם גרין, יו"ר ארגון יוצאי זגלמביה.

נשאו דברים: אהוד ברק – שר הבטחון, נח פלוג – יו"ר ראש מרכז הארגונים, שמעון ניצני, דור שני למשפחת פיבניצ'ני מדומברובה גורניצ'ה, נשא את דבר הדור השני וסגן לילך אבידב, דור שלישי למשפחות שלזינגר מבנדן ווירניק מסוסנוביץ, נשאה את דבר הדור השלישי.

בתכנית האמנותית הופיעו מנשה פטמן ולהקתו.

דבר יו"ר הארגון, אברהם גרין, בעצרת

ב-1952 בא ארצה יהודי מזגלמביה, שעבר את השואה באושוויץ, והביא איתו שקית אפר מהקרטוריום של אושוויץ, וכן שקית ובה אדמה מבית הקברות בסוסנוביץ. שתי השקיות נקברו בבית הקברות בנחלת יצחק, באישורו של מי שהיה אז יושב ראש החברה קדישא בתל אביב – הרב מנחם הגר, לשעבר רבה של סוסנוביץ. מעל המקום בו נטמנו שקיות האפר, הוקמה מצבה לזכר קדושי זגלמביה שנרצחו בשואה. טקס חנוכת המצבה נערך בתשעה באב 1952, הוא יום השנה התשיעי לחיסול גטאות זגלמביה. הייתה זו המצבה הראשונה שהוקמה בתל אביב לזכר קהילות שנספו בשואה. מאז, מידי ט' באב, אנו מתכנסים ליד מצבה זו כדי להתייחד ולומר קדיש על הורינו ומשפחותינו שנרצחו בשואה. ב-1999 חנכנו את רחוב קהילות זגלמביה בתל אביב. ובהזדמנות זו אני רוצה לברך את העיר תל אביב, במלאת לה 100 שנים.

מימין, אהוד ברק ואברהם גרין בעצרת יום השואה במודיעין
(r) Ehud Barak - Minister of Defense and Abraham Green – chairman of Zagłębie World Organization at the memorial in Modiin

ובמעבר חד. באחד בספטמבר השנה, ימלאו 70 שנים לפרוץ מלחמת העולם השנייה – מלחמת השואה. האזור שלנו, – אזור זגלמביה, שקן על הגבול בין פולין לגרמניה, והגרמנים כבשו אותו מיד עם תחילת המלחמה.

בימים הראשונים לכניסתם, הם שרפו את בתי הכנסת הגדולים בבנדין ובסוסנוביץ וירו למוות ביהודים שברחו מבתי הכנסת הבווערים. בסלבקוב נרצחו 32 יהודים בעת המעבר על גשר הפז'משה המפוצץ.

ואם היינו הראשונים לכיבוש הגרמני, היינו האחרונים לשחרור ממנו.

רוב אנשינו ששרדו את השואה, שהו שנים רבות במחנות עבודה ומחנות ריכוז, בחבל הסודטים, בשלזיה התחתונה ובמחנות בעומק גרמניה. רבים מהם, ואני בתוכם, שוחררו תוך כדי צעדות ממחנה למחנה, מה שנקרא "צעדות המוות".

גם כמקום עליה לקבר אבות והתייחדות, לכל קבוצה יהודית שמגיעה לאזור.

כן הונצחו מספר בתי כנסת, גימנסיות ובתי ספר, בית חולים יהודי ועוד מוסדות יהודיים שונים. הונצחו שני הגטאות הגדולים. בסוסנוביץ - כיכר הגטו בשרודולה הנקראת על שם לוחמי המחתרת היהודיים האחים קוז'וך - Plac Bracia Kozuch. בגטו קמיונקה בבנדין נקראת הכיכר כיכר גיבורי הגטו ובפולנית - Plac Bohaterow Getta

יהדות זגלמביה אף מונצחת בכתובים. עד כה פורסמו מעל חמישים ספרים על ידי יוצאי זגלמביה, בהם הם מתעדים את שעבר עליהם בשואה, וזאת בנוסף לשבעה ספרי "זכור" על הקהילות היהודיות בערי זגלמביה. אני פונה לכל אלה שטרם כתבו, לאזור אומץ ולכתוב את סיפורם למען הדורות הבאים.

במלאת 70 שנה לפרוץ מלחמת העולם השנייה, אנו המעטים שנותרנו מהדור הראשון, מברכים את בני הדור השני שהצטרפו לפעילות בארגון ופונים אל נכדינו ונכדותינו בני הדור השלישי כי יצטרפו, אף הם, לפעילות, מאחר ובתחום ההנצחה נותר עוד הרבה לעשות. אני מקווה כי בעזרת המוסדות הנוגעים בדבר, תמשיכו בפעילות זו וכך נוכל להבטיח כי יהדות זגלמביה תזכר ולא תשכח.

אסיים את דברי בפסוק מספר ירמיהו: "מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם וליל את חללי בת עמי".

ההערכה היא כי כ-12 אחוז מיהודי זגלמביה שרדו את השואה. רובם עלו לישראל, בעיקר בעליה בלתי לגאלית. חלקם הגדול אולץ "לחנות" בדרכם לארץ ישראל, בקפריסין. בהגיעם ארצה הם השתתפו במלחמת השחרור ויתר מלחמות ישראל, התערו בחיים בארץ, התארגנו והקימו משפחות.

מ-1979 אחדנו את כל ארגוני קהילות זגלמביה לארגון אחד במטרה להנציח את יהדות זגלמביה בישראל ובערי זגלמביה.

יחד עם נציגי הקרן הקיימת לישראל, הקמנו את יער קדושי זגלמביה. נטענו במקום 10,000 עצים והקמנו ביער את יד הזיכרון בו מונצחות כל קהילות זגלמביה. במרתף ההנצחה שבמקום חקוקים שמותיהם של עשרות אלפים מבני זגלמביה שנרצחו בשואה.

ביזמתו של שמשון ישיביץ, בן הדור השני, הוספנו ביד הזכרון אנדרטה לשישה חיילים למשפחות יוצאי זגלמביה, שנתרו יחידים, בבחינת "נצר אחרון" ונפלו במלחמות ישראל.

מאז 1988 אנו פועלים להנצחת האתרים היהודים בערי זגלמביה עצמן, תוך שיתוף פעולה עם השלטונות הפולניים המקומיים ועם ה"גמינה" היהודית האזורית. כיום, מוחזקים ששה משבעת בתי הקברות היהודיים באזור זגלמביה במצב די טוב, כשבית הקברות הגדול בן שלושת אלפים קברים, המשותף לצלדז' ולבנדין, משמש

מדליקי המשואות 2009

משואה רביעית

יאיר קלינגר - מוסיקאי. דור שני למשה קלינגר מבנדין ושרה גולדמן מזביירצ'ה. קלינגר העלה בעצרת יום השואה, בשנה שעברה, קטעים מיצירתו המשותפת עם דוד ברק "בין וורשה לירושלם".
מאירה ברגר - נכדה למשפחת פוטוק מזביירצ'ה משמשת כמזכירת האירגון.

משואה חמישית

הנרי נויגבאור - יליד סוסנוביץ, כתב ספר בפולנית על שאירע אותו במלחמה. חי בקנדה.
פנינה ארלן - דור שני למשפחת אורבך מבנדין. עוסקת בהנחלת זיכרון השואה.

משואה שישית

יוסף זיוניץ - דור שני מזביירצ'ה. מיוזמי אתר האינטרנט ההולך ומתפתח של האירגון.
שרה אורן - דור שני, נכדה למשפחת שפיר מצ'לדז'. מורה בסדנאות להתפתחות אישית וממארגנות נשף חנוכה.

משואה שביעית - משואת התקומה

דב פניני - דור שני מסוסנוביץ. רואה החשבון של אירגון יוצאי זגלמביה בישראל.
נדב ולורה גלברד - נכדיהם של בלנקה תבל"א ויוסף גלברד ז"ל מצ'לדז' ממיסדי ארגון יוצאי צ'לדז'.

משואה ראשונה

נח פלוג - יו"ר מרכז האירגונים, מעלה המשואה בשמם של ניצולי השואה כולם. פלוג, נשיא ארגון אושוויץ הבינלאומי; סגן נשיא ועידת התביעות; ממלא מקום יו"ר עמך וחבר הוועד המנהל של יד ושם.

הלה שטכלר - בת למשפחות היידה מצ'לדז' ופדרמן משצמישיץ, שרדה יחידה ממשפחתה את מחנות המוות. חיה בניו יורק.

משואה שנייה

פרופ' מרק שפיגלמן - רופא בכיר וחוקר, נולד ב-1940 בבנדין. משפחתו הסתתרה במשך המלחמה ועם סיומה היגרה לאוסטרליה. שפיגלמן נישא לבת משפחת שיבק משצמישיץ ובנדין ועלה לישראל עם משפחתו ב-1998.

חנית רייטר - בתם של ג'וצ'ה איזרלביץ ז"ל מדומברובה גרניצ'ה וזלמן גיטלר יבל"א מבנדין ששרדו את השואה ושחררו בברגן בלזן. זלמן גיטלר איש עט, פירסם את ספרו "על חוט השערה". רייטר היא חברת מערכת עלון זגלמביה.

משואה שלישית

שלמה עופר - עובד בכיר במשרד מבקר המדינה ומפעילי בני הדור השני באזור חיפה והצפון.

נעמי פארסול - מעלה המשואה לזכרו של אביה, מנחם גלבנד, מהמייסדים, קודם למלחמה, את אירגון יוצאי בנדין.

קרן אור באפלה

חסידי אומות העולם מדומברובה גורניצה*

מאת: יונה קובו - קוטליצקי

"כל המציל נפש אחת... כאילו הציל עולם ומלואו". סנהדרין פ"ד, מ"ה

במלאת 70 שנה לפרוץ מלחמת העולם השנייה, רצינו להעלות על נס את מי שהעזו להתנהג אחרת, בימים חשוכים בהם הגיעו השנאה והאכזריות האנושית לשפל המדרגה, ומי שהושיטו ידם תוך סיכון חייהם וחיי משפחתם לאנשים נרדפים שהמוות ריחף מעליהם - למי שאנו קוראים היום "חסידי אומות העולם".

"חסידי אומות העולם" הינו תואר כבוד אותו מעניקים מדינת ישראל והעם היהודי, לאנשים לא יהודים שנהגו בתקופת השואה באומץ ומוסריות בלתי רגילים ומתוך מניע אחד - אהבת אדם. מדינת ישראל הטילה על יד ושם את המשימה החשובה הזו, לאתר את אותם חסידים ולספר את סיפורם.

מראשית 1963 ועד סוף 2008 הוכרו על-ידי יד ושם מעל 22,000 בני אדם מ-45 מדינות כחסידי אומות העולם ובכללם 6,136 פולנים. חסידי אומות העולם מקבלים מדליה ותעודת הוקרה ושמותיהם מונצחים בגן חסידי אומות העולם, ביד ושם בירושלים.

* סיפוריהם של חסידי אומות העולם - "האנציקלופדיה של חסידי אומות העולם - מצילי יהודים", (יד ושם)

המניע - אהבת אדם

מריאנה ופרנסיצ'ק קוז'ובסקי

לפני המלחמה, היו למריאנה ופרנסיצ'ק קוז'ובסקי שגרו בעיר דומברובה גורניצה שבחבל זגלמביה, מכרים יהודים רבים וביניהם הנריק ואלה סטרוזום שחיו בסוסנוביץ הסמוכה.

ב-1942 כשנכלאו יהודי סוסנוביץ בגטו, עשו את דרכם לדירת הקוז'ובסקים כמה יהודים: הנריק סטרוזום ואשתו יחד עם גיסו של הנריק, ארבעת בני משפחת מאקה ושני בני משפחת סטודנסקי. הקוז'ובסקים המונעים מאהבת אדם ואמונתם הנוצרית קבלו אל ביתם את כל תשעת הפליטים ודאגו להם על פי מיטב יכולתם, מבלי לצפות לכל תמורה. למרות שהקוז'ובסקים קבלו סיוע מהמחותרת הפולנית, זה לא הספיק כדי לכסות את אחזקת הפליטים. הקוז'ובסקים לא הססו למכור את הרהיטים שלהם וחפצים אישיים אחרים כדי שתהיה להם הכנסה נוספת.

כל היהודים שהסתתרו בביתם של מריאנה ופרנסיצ'ק קוז'ובסקי שרדו והשתחררו. לאחר המלחמה, עזבו רובם את פולין לאחר שמסרו עדות כתובה על מעשה ההצלה של הקוז'ובסקים.

ב-18 בינואר 1983, הכיר יד ושם, במריאנה ופרנסיצ'ק קוז'ובסקי כחסידי אומות העולם.

הונורטה פתחה את הדלת

הונורטה סקוברונסקה

ביולי 1942, דפק ברנרד פרידריך מבנדן, כשבתו התינוקת, אירנה, בזרועותיו, על דלתה של הונורטה סקוברונסקה. סקוברונסקה שחיה בעיר דומברובה גורניצה שבחבל זגלמביה, עם שלושת ילדיה, הסכימה לקבל את התינוקת ולטפל בה. היא הציגה את אירנה כקרובת משפחה.

כאשר השכנים החלו לחשוד שאירנה יהודייה, חיפשה סקוברונסקה מקום מסתור בטוח עבור התינוקת. היא שילמה למשפחת איכרים מקומית כדי שתטפל באירנה, אותה רשמה כאחייניתה.

לאחר השחרור, בינואר 1945, לקחה סקוברונסקה את אירנה בחזרה אל ביתה וטיפלה בה עד שבסוף אותה שנה,

חזר ברנרד פרידריך ומצא את בתו בריאה ושלמה. לאחר זמן מה, הגרו ברנרד ואירנה לארה"ב. ב-5 במרץ 1984, הכיר יד ושם, בהונורטה סקוברונסקה כחסידת אומות העולם.

השכנים של משפחת גרוסמן

פליציה ויוזף ויאצ'קובסקי

פליציה ויוזף ויאצ'קובסקי חיו בעיר דומברובה גורניצה בשכנות למשפחת גרוסמן היהודית, הנריק ורגינה ושני ילדיהם, צפירה-סטפניה, ילידת 1938 ובנם התינוק. ב-1940 אולצו הגרוסמנים לעזוב את הבית ולחיות בגטו. משנשלח הנריק מן הגטו למחנה לעבודת כפייה, נותרה רגינה לבדה עם שני ילדיה הקטנים.

אחיה של רגינה הבין שהסיכוי היחיד להציל את הילדים יהיה למסור אותם למשפחה פולנית שתאות לקבלם. הוא פנה אל משפחת ויאצ'קובסקי, השכנים מלפני המלחמה, ובקשם לעזור. "ידענו שפליציה שהיתה חשוכת ילדים, אוהבת מאוד ילדים", כתבה רגינה בעדות שמסרה לאחר המלחמה. ואכן, פליציה ויוזף הסכימו לקחת את סטפניה. רגינה ניסתה גם למצוא מקום מקלט לתינוקה, אך כל נסיונותיה עלו בתוהו והתינוק נספה בגטו. מאוחר יותר, נשלחה רגינה לאושוויץ. זמן קצר אחר-כך, נשלח יוזף ויאצ'קובסקי למחנה לעבודות כפייה ממנו לא שב.

פליציה טפלה לבדה בסטפניה הקטנה במסירות כאילו היתה בתה. יום אחד, הלשין מישהו על פליציה וכמה שוטרים הגיעו לדירתה. פליציה עוד הספיקה להסתיר את הילדה במרתף הבית, ומאוחר יותר ארגנה שם מקום מסתור קבוע עבור סטפניה. סטפניה שהתה במרתף הבית יותר משלוש שנים. פליציה ירדה אליה בכל יום, שלוש או ארבע פעמים, עם מזון, ובשעות הלילה רחצה את הילדה. עם תום המלחמה, חזרה רגינה ששרדה אל דומברובה גורניצה, כדי לקחת את בתה. בתחילה לא זיהתה סטפניה את אימה. פליציה סיפרה לילדה מי היא רגינה ולבסוף היא זכרה את אימה.

לאחר זמן מה, הגרו רגינה ובתה לארה"ב.

ב-22 בנובמבר 1989, הכיר יד ושם בפליציה ויוזף ויאצ'קובסקי כחסידי אומות העולם.

הצילו את הזיכרונות

"מארש" המוות מגרוס-רוזן לבוכנוולד
מאת: אברהם גרין

אבל התברר שדווקא הצפיפות חיממה אותנו, ואילו השלג שימש לנו כמקור מי-שתייה. אחרי כיומיים החלשים שבינינו לא החזיקו מעמד ונפטרו. הגרמנים לא אפשרו להוריד את המתים מהקרונות ולקבור אותם, ועל כן הם שמשו לנו כמעין ספסלי ישיבה.

לאחר ימים נוספים של נסיעה איטית, הגענו לתחנת הרכבת בוויימר. שמענו אזעקה והסתבר שמפציצים את תחנת הרכבת. השומרים שלנו קפצו מהקרונות ויחד עם האנשים שהמתו בתחנה ירדו לבונקרים. ואילו אנו, מי מבינינו שעוד היה מסוגל, קפצנו מהרכבת, פשטנו על התחנה ואספנו מזון שהגרמנים השאירו במקום. כשהשומרים חזרו, הצעידו אותנו כ-9 ק"מ מויימר, בירת התרבות הגרמנית, לבוכנוולד, אחד ממחנות הריכוז הראשונים בגרמניה.

עם כניסתי לבוכנוולד, הסתיים החלק השני של מארש המוות שלי.

מבוכנוולד הועברנו למחנה אלטנבורג על דרך לייפיציג – קמניץ וממחנה זה יצאנו למארש נוסף. עבורי היה זה המארש השלישי והאחרון - אבל זה כבר סיפור אחר.

בבוקרו של יום א' ה-21 בינואר 1945 החלה צעדת (מארש) המוות שלי, מסע רגלי מפינפטוייכן לגרוס-רוזן. לאחר שהשארנו בדרך גוויות רבות שדמם האדים את השלג, הגענו אחרי מספר ימים, כמדומני חמישה, לגרוס-רוזן. בבואנו למחנה קבלו אותנו ה"קאפוס" הפולניים (בגרוס-רוזן רוב הקאפו היו פולנים) בקללות בפולנית עסיסית ובתוספת מכות למען נדע לאן הגענו.

לאחר האפל (מסדר) שנמשך כמה שעות הוכנסנו לצריפים ריקים, ללא מזרונים, ללא שמיכות וללא שירותים. ביום עשינו את הצרכים מחוץ לצריף, ובלילה על הרצפה, מאחר ונאסר עלינו לצאת בלילה מהצריף.

בבוקר היום השלישי בגרוס-רוזן, לאחר האפל, קבלנו כיכר לחם וקופסת ריבה והודיעו לנו "חגיגת" שאנו נוסעים לעומק גרמניה כדי לא ליפול לידי הרוסים המתקרבים.

יצאנו מהמחנה, מאות רבות של אנשים, מלווים בשומרים גרמנים והגענו לפסי רכבת עליהם עמדו מספר קרונות משא פתוחים. העלו אותנו על הקרונות דחוסים אחד לשני בעמידה כשבקצות כל קרון שני אנשי אס.אס עם נשק דרך. בתחילה חששנו מנסיעה בקרון הפתוח בשיא החורף

נס שבת הגדול

מאת: בתיה למל

היה יום שישי, ערב שבת הגדול. ירד גשם דק ועקשני. מדי פעם ברק קרע את השמיים. עננה שחורה היתה פרושה מעל בתינו. משהו מעיק וקודר הורגש באוויר. אחי שאול ואחותי פרלה היו שקועים במשחק וביוכוחים האינסופיים שלהם.

מן הרחוב נשמעה צפירה. נעמדנו שלושתנו ליד החלון. מנסינונו ידענו שהיא לא מבשרת טובות. המלחמה נמשכה זו השנה השנייה, וסופה עדיין לא נראה באופק. אני אפילו לא יכולתי ללכת למורתי נדיה, כי הייתה סכנה שיחטפו אותי ברחוב. הייתי בת שלוש-עשרה וזקוקה נואשות לעבודה שתקנה לי זכות ישיבה במקום, אחרת ייקחוני למחנה עבודה. הורי מצאו לי עבודה בבית חרושת לסוללות. הייתי אמורה להתחיל ביום ראשון הקרוב. בעוד כמה שעות תכנס השבת. המלאכה רבה, באוויר הבית נשאר ריח חזק של חומרי ניקוי בסיסיים, ליזול וכלור. בימים כתיקונם היו ריחות נעימים יותר, כמו: שני, קינמון, שקדים, אגוזים וכו'.

עמדנו ליד החלון אחוזי פחד מהסערה שהשתוללה בחוץ. שכחנו לגמרי שהזמן עובר והבית שרוי בתוהו ובוהו. אחי הקטן, שאול, לחש פרקי תהילים. הייתי מותשת מפחד ודאגה. מה יהיה?! אט, אט, פסק הגשם, אך השמיים נותרו קודרים. היה כמעט חושך, החלטנו שלושתנו להשליט סדר. מסתבר שהמלאכה היתה לא קלה.

חיכינו בכליון עיניים לשובם של ההורים ויתר בני המשפחה. הרמנו את החפצים שהתגוללו בכל מקום. אחותי פרלה מצאה ירחון ישן ושקעה בקריאה. אט, אט, התחילו להגיע כולם ממקומות עבודתם. אמא הגישה אוכל, הצפיפות היתה גדולה, אכלנו במטבח. בעוד כמה ימים פסח. החדרים הוכשרו כבר לחג. אחרי הארוחה החלה הקדחת של יום שישי הקצר. הבית היה כמרקחה. לכל אחד מאיתנו נותרו כמה סידורים לפני כניסת השבת. היה רעש וצחקוקים. שאול, אחי הקטן, התרוצץ בינינו כמו זבוב טורדני, ילד מתוק שמאז לא ראיתי אחד מתוק כמותו. הוא שאל אותי מה פירוש "שבת הגדול". לא ידעתי את התשובה ושלחתי לאבא. הרעש היה כה גדול עד שבקושי שמענו האחד את השני. סוף סוף, השתרר שקט. נעמדנו כולם סביב השולחן. אמא הליטה את פניה בשתי ידיה ובאותו רגע רעד קל עבר בכל גופי, חשתי חוויה דתית עמוקה עד כאב.

אבא ניגש לכל אחד מאיתנו וברכו, כאשר ידיו פרושות מעל ראשנו. לאחר מכן, פצחנו בשירה לכבוד שבת המלכה. אחי הקטן שר שיר שחיבר בעצמו. קולו היה דקיק וילדותי, וכולנו התפקענו מצחוק. כך הוא נהג לעשות מדי שבוע כדי לשעשע אותנו והוא הצליח בכך מאוד. בביתנו היה מנהג, שלאחר טקס הדלקת הנרות ואחרי שהגברים הלכו

לשטיבל "בית כנסת", הבנות התכנסו לחדר הבנות כדי להקשיב לספורי האחיות הגדולות וסיפוריה של אמי, היו אלו השעות היפות והקסומות של השבוע כולו.

אמי הפליאה בסיפורי אגדה. קולה היה ערב מאוד, סיפוריה היו מלווים בשירה. אחותי שרה היתה נערה מחוננת ומומחית גדולה לסיפורי אגדה וסיפורי חסידות.

היו אלה שעות של אושר כאילו אין מלחמה, ולא קיימת שנאת יהודים. באותו יום שישי, לא הספקנו להתכנס לחדר הבנות, שכן לפתע נשמע קול דפיקה רמה בדלת. שאול רץ לפתוח את הדלת ולחדר נכנס חייל גרמני. הוא החזיק ביד דף נייר מקופל, ניגש אל אבא ופקד עליו לבוא איתו. היינו משותקים מפחד. אמי צעדה צעד אחד קדימה ושאלה אם היא יכולה לבוא במקום אבי. למלותיה נלווה קול רוטט, כך שבקושי הכרתי את קולה. החייל לא טרח לענות לה. הוא רק הצביע על אבא ופנה לכוון הדלת. אבא הלך בעקבותיו. כל הדבר לא נמשך יותר מדקה. נותרנו לבדנו מוכי אימה.

אין בכוחי לתאר איך תוך דקה השתנו חיינו, ומחבורה מחוייכת מלאת ציפיות לשמוע את סיפורי השבוע, הפכנו ליצורים חוורים, שלא מסוגלים להוציא הגה מגרונם. בבית השתרר שקט מלא חרדה. למען האמת, זו כבר לא הייתה רק חרדה, אלא עצבות אילמת חסרת חיות אנושית, כי לא נותרו שמץ של תקווה, אף לא טיפת אומץ.

בחוץ לפתע התחדש הגשם, הפעם ביתר שאת. הברקים קרעו את השמים. אמא אמרה רק משפט אחד: "השמים בוכים עמנו" ולא הוסיפה. אחי שאול מרר בכי. עמדנו סביבו חסרי אונים וכל ניסיונותינו להרגיעו עלו בתוהו.

שאול זעק נואשות: "אבא... אבא... אבא...", אני רוצה את אבא!". חלפה חצי שעה לערך, ואז נפתחה הדלת והבלתי יאומן קרה - בפתח עמד אבא.

אבא סיפר: "עברנו, החייל ואני, כברת דרך קצרה תחת גשם שוטף. שולי המדרכה קצפו. החייל לא הבחין היכן מסתיימים שולי המדרכה והיכן הכביש. לפתע הוא מעד

ונפל מלוא קומתו אל תוך שלולית המים. תוך שניות התאספו אנשים מכל עבר. מעגל הנאספים הלך והתרחב". אבא אמר שהוא ניצל את ההזדמנות וחמק בשקט מבין ההמון וחזר הביתה. הקפנו אותו מכל הצדדים, צחקנו ובכינו בעת ובעונה אחת. דברנו כולנו יחד. הרעש היה גדול. היינו שכורים ומאושרים, זר לא יבין זאת.

נדרש לנו מעט זמן על מנת להירגע. אבא קידש וברך על החלות. את סעודת ליל שבת אכלנו בחיפזון, ואבא מיהר לעזוב ולמצוא מקום לינה מחוץ לבית, מחשש שיחפשו אחריו.

הפרט החשוב ביותר אולי בכל הסיפור הזה, היה, כי בעת שנפל החייל אל תוך השלולית, תפס אבא את הדף המקופל בו אחז החייל. או אז, נדהם אבא לגלות כי הדף היה ריק. מתוך כך ברור היה כי כל העניין יסודו בהלשנה. קשה להאמין, אך היו בינינו אנשים שזו היתה להם לפרנסה ואף לא התביישו בעיסוקם. כך עבד העניין כולו, המלשינים היו נוהגים למסור שמו של אדם מסוים, אליו היה נשלח חייל על מנת לעצרו. בהמשך, העצור נאלץ לשלם ממיטב כספו על מנת לפדות את עצמו. אם לא היה עושה כן הרי שנשלח למקום ממנו אין חזרה. גם אנחנו שלמנו כסף רב. אחרי צאת השבת של אותו לילה איש מאתנו לא הלך לישון. לא יכולנו לעכל את הנס שהתרחש. אחותי הגדולה כינתה זאת "נס שבת הגדול". היה זה לילה של דמעות.

עד שנת 1943 כולנו היינו יחד. אבל בסוף אותה שנה, הייתי דווקא אני זו שנלקחה ראשונה. עד סוף המלחמה שהיתי בארבעה מחנות. ב-1945 נשלחתי לצעדת המוות ממנה הצלחתי להימלט. התחזתי לנוצרייה.

בדרכים פתלתלות ובחשיכה מתמדת, בין תקווה לייאוש, תמיד לוו אותי שתי שלהבות קטנות, כחלחלות אשר לאורן הלכתי. היו אלו שני נרות השבת של אמא שנחרתו עמוק בתוך ליבי, כפי שנחרת בית הורי לעד.

מאת: זלמן גיטלר

לא היו אלו המכות והבעיטות שקיבלנו, גם לא מכאובי הרעב שכירסם בגופנו. לא העבודה המפרכת, שאת טיפת כוחנו האחרונה- לסחוט ניסתה. וגם לא ההרג הבלתי פוסק סביבנו, שהיה אז כל הוויתנו.

כי אם, הסדקים. הסדקים העמוקים שבקעו בנשמותינו; שלדי אדם כחושים, מובלים לקול פקודות, צעקות וקללות ומושפלים עד עפר. שלדי אדם עוטי סחבות פסים, על עצמות גרומות ויבשות.

שלדי אדם נטולי שינה וכוח, מול אכזריות האדם שלעולם לא ידעה שובעה. אותם - אנו נושאים עמנו. את הפרצופים הזועמים שחרצו גורלנו, ורוקנו מתוך את תפיסת עולמנו. את קלגסי המחנה, שחשפו אותנו לאטימות הרגש, כפור אנושי ואדישות. את שבר עולמנו התמים.

אותם, עומסים על חיינו; ימים בהם הזיכרונות מציפים

ולילות משינה מדירים. והם שולטים בנו עד כלות. כי את הצלקת הזאת, לא ניתן למחות. היא בנו מקננת, בנשמתנו מחלחלת, מבלי להרפות ולהגליד - ממאנת.

כי את זעקתנו האילמת, על חוסר רגש ואטימות, כפור אנושי ואכזריות, נישא עימנו לעולמים. עד הגיענו לבית העולמים.

אני מבכה אותך, אבא שלי

מאת: חיה רוזנבאום (פריבס), רמת גן

ימי חודש אב הם ימים קשים לשרידי זגלמביה. הגרמנים אהבו לנצל את חגי ומועדי ישראל לפגיעה ביהודים. התנפלויות רבות של הרוצחים כוונו לתאריכים אלו. כך גם תכננו הגרמנים את החורבן האחרון של יהודי זגלמביה, בימי חודש אב, בו היהודים אבלים על חורבן בית המקדש.

מי שלא היה שם, מי שהצליח והיה במחנות עבודה, או בכל מקום אחר, לא יכול לתאר לעצמו מה היה בגטו שרודולה וקמיונקה בזמן הגירוש והחיסול הסופי. איזה גיהנום! מכות רצח, יריות והרוגים, התאבדויות, אובדן, ריצה תחת יריות למקום הריכוז- אויסנצ'ילה, כל הדרך מלאה בהרוגים ופצועים, זעקות עד לב השמים. הגרמנים אוספים תינוקות לתוך שקים ומעמיסים. גיהנום!

מימין, חיה פריבס, אימה הדסה ואחיה יוסלה בתצלום מלפני המלחמה, בנופש בבוסקו

מעולם לא הרמת קול עלי, בטח לא יד. כל כך בשקט, בנועם, באהבה ללא גבול עטפת אותנו. לעיתים היית מוציא את המגירה הגדולה שלך שהיית נעולה. לא אהבת שמישהו "יסדר" אותה במקומך. היית מראה לנו כל מיני תעודות וניירות מעניינים, ביניהם "קושאנים", תעודות על שני דונם אדמה שקנית בארץ והם מחכים לנו שבע"ה נסע לארץ.

היית חסיד גור נאמן לבוש בקפוטה ארוכה, חי את ההווי של חסידות גור. נוסע לרבי לחגים עם יוסלה, זו חוויה מיוחדת. כשחזרתם היו לכם אין ספור סיפורים עליזים. אצל הרבי הייתם נפגשים כל הגברים של המשפחה. כל-כך מעט אני זוכרת על התקופה שהיינו ילדים. שש השנים של "חיים" עם הגרמנים - תקופה של מאבק מול המוות ומלחמת קיום פיזית השכיחו ממני את השנים היפות של הילדות. כל-כך שונה היה בזמן המלחמה. הדאגה, הפחד של מה יקרה בכל רגע, החשש למשפחה בוורשה ממנה לא קבלנו שום ידיעה. היינו סגורים ומנותקים מהעולם.

בכל דבר הצטמצמו והכול בכבוד ובשקט. איך הסתודדת עם אמא כדי לחסוך עוד בשורה רעה מאיתנו. לא היה גבול לאהבה ולמסירות הנפש שלך.

בתקופת הגטו הסתכלתי על עיני התכלת שלך, הן היו כבויotes, ללא ברק, ללא חדות חיים. אלה לא העיניים של אבא שלי! דרך העיניים שלך ראיתי את מצבנו העגום, בלי תקווה.

אני לא מרבה לדבר עליך. מי הכיר אותך - המשפחה, הידידים, כולם הלכו באותה דרך. קבעתי לי יום זיכרון, היום בו הגענו למחנה המוות, ב' באב.

וכך בכאב אני מבכה אותך, אבא שלי, כל חיי.

מבתך חיה בילה

א' באב היה יום חם במיוחד. לקראת ערב דחפו אותנו לכיוון הרכבת לבנדין מסודרים בחמישיות לרוחב. סביבנו דוחק, כלבים מתנפלים, יריות. יוסלה אחי אמר לנו לתת לאנשים לעבור. נשארנו מאחור ולא נסענו עם המשלוח של אותו יום. משלוח זה הלך כולו למוות, כעונש. לימים התברר, שלמישהו היה נשק והרג בו גרמני. בינתיים, אנחנו ניצלנו ונשארנו יחד בלילה אחרון.

למחרת, הגענו לגיהנום האמיתי, אושוויץ בירקנאו. שם, אחרי שזרקו אותנו מהרכבת הספקתי להרים את הראש ולראות את אבא שלי בפעם האחרונה, בורח מידי גרמני שסחב אותו בשרוול. אבא רץ אלי ונתן לי נשיקה אחרונה.

אבא שלי היקר, הבלתי נשכח!

היית כל כך צעיר כשהגרמנים החליטו שאתה כבר זקן. לא יודעת אם היית בן ארבעים או ארבעים ושתים. הגענו כולנו יחד, אמא, אבא, יוסלה ואני לגיהנום של אושוויץ. בשבילנו הגיהנום רק התחיל, ובשבילך, אבא שלי, החיים נגמרו. שמה לבדך, בכאב איום של פרידה מאתנו הנשים, לקחו לך גם את בנך היחיד, את יוסלה. לא ידעת לאן, אולי חשבת שאותו יקחו למוות ואותך לסבל... אבל במציאות היה זה הפוך. את יוסלה שלנו לקחו לחיים קשים, לסבל ללא גבול, להתמודדות לבד, בלי יכולת אפילו לבכות בפני אבא. מיד בבואו הסבירו לו אנשי הגיהנום הזה, בין מכות למכות שנתנו לו, לאן לקחו אותך.

הלכת למוות על קידוש השם. דחפו אותך יחד עם עמך ישראל לתוך "הגז קמר", אולם המוות. רצחו אותך אבא שלי, ואת גופך שרפו לאפר. לא יודעת מה חשבת ברגעים האחרונים של חיך, בטח דאגת לנו, ברכת אותנו, אולי חשבת להיות ה"קורבן" של משפחתך האהובה?

אנחנו, אמא ואני שהיינו לא רחוק, נחנקנו מהריח של גופך השרוף... ראינו את הלהבות המתפרצות מהארובות הגבוהות הזועקות לשמים!

מה עשו ממך אבא שלי - אפר שמתגלגל בשדות, או אולי עף באוויר עד היום בפולניה הארורה? את יוסלה הרגו הגרמנים בעיר הולדתך וורשה, לשם הביאו אותו מאושוויץ, כדי לנקות את הגטו אחרי שהרגו בו את היהודים וביניהם את משפחתך. את יוסלה שנשא את שם משפחתך, פריבס, רצחו הגרמנים בורשה האהובה עליך. היית גבר תמיר, יפה, עם עיני תכלת. הייתי גאה בך, אהבתי להיות אתך. אהבתי לשמוע את קולך כשלמדת גמרא, את הניגון היפה הזה, לפעמים עם יוסלה ביחד. ככה הלכתי לישון ולפעמים גם התעוררתי לקול הניגון.

לזכרם

ארגון יוצאי זגלמביה
אבל על מות החבר

יעקב מושינסקי ז"ל

יליד בנדין

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

בנימין-יומק שלזינגר

אבי, בנימין-יומק שלזינגר נולד בבנדין בשנת 1923 למשפחה דתית חסידית (חסידות הרב אלכסנדר) ומת כיהודי גאה אך לא דתי.

משהסתיימה מלחמת העולם השנייה, אבא נוונו בווו. הוא איבד בשואה את כל משפחתו: אמו שפרה לבית קרומולובסקי, אביו יחיאל אברהם, שני אחיו שלמה (שלמק) ודוד עם אשתו הדסה לבית ברודר ובנם, ושתי אחיותיו מינצה וחנה. על כל אלה, אבי לא סלח.

במסעותינו לפולין נשאלתי לא פעם מדוע אינני פונה ומבקשת מאבי לומר קדיש לפני הציבור. תשובתו היתה: "אינני יכול לומר את מילות ההלל לאלוהים שלא מנע את האסון הגדול והנורא מכל, ובכך גרם שגם ילדים ופעוטות יאבדו". ועם זאת, אבא תמיד אמר קדיש עם הציבור, ולקראת החגים דאג מבעוד מועד שמקומו הקבוע בבית הכנסת ביישוב בו גרנו יישמר לו. גם אני לא הבנתי את פשר התופעה שלי נראתה כפרדוקס. אך גם לזה היתה לו תשובה פשוטה וברורה: "אני יהודי". וככה אני מוצא את מקומי בחגים בין יהודים. העובדה שאני ובורא עולם כבר לא ביחסיים טובים, איננה משנה כלל. וככה חונכנו בבית, לצלילי מזמורים וניגונים חסידיים.

אבא היה איש מהיר החלטה ועשייה. דרכו היתה ברורה לו והוא לא סטה ממנה. כמו שנכחנו לדעת בזמן צעדת החופש הראשונה שהתקיימה בדרך בורמה. באותו הזמן אחי למד בתיכון, ובאותם הימים לא ניתנו ימי חופשה מהלימודים לארועים שקרו מחוץ למסגרת בית הספר. לאבא היה חשוב שגם אחי וגם אני נשתתף באירוע זה, והבהיר לנו שגם אם יש צורך להסביר למנהל התיכון את סיבת העדרותנו עקב חשיבות הנושא, הוא ידאג לעשות זאת. וכך אכן עשה.

אבי לא הרבה במילים ובשיחות ארוכות. משפטיו היו בדרך כלל קצרים אך מלאי הבנה ותובנה שמהם אפשר היה להבין על עומק החשיבה והתפיסה שלו. זכור לי מקרה שהלכנו ברחובה הראשי של עיר סמוכה. השמש היתה במרום השמיים והחום היה כבד. אמרתי לו שאני כועסת על שגדעו את העצים העבותים שהיו לאורכו של רחוב זה במשך עשרות בשנים. ולאחרונה, הגיעו פרנסי עיר חדשים והחליטו שלמען ה"קידמה" יעקרו העצים. הסתכל עלי אבי, השתהה ואמר: "איה, אין להם כבוד לאנשים, אז את מבקשת שיהיה להם כבוד לעצים?"

ולמרות שחיי של אבי לא היו קלים, הוא היה אופטימי תמיד. כך אני זוכרת אותו. גם כשחלה, והרופאים הודיעו לו שהוא מועמד לניתוח לב ענה להם: "הגרמנים לא הרגו אותי וגם לא הניתוח!" ועל תכונה זו אמי ספרה רבות. הורי הכירו בזמן המלחמה אך היו לחברים בזמן כליאתם במחנה גליביץ. הם נפגשו ליד הגדר שחצצה בין מחנה הגברים למחנה הנשים. ולמרות שחל איסור חמור על התרועעות שכזו, ולא פעם נענשו על כך, המשיכו להפגש. אבא מספרת שגם בימים הקשים ההם, אבא היה אופטימי והבטיח לה שעוד יראו ויפגשו בימים אחרים, בהם יהיו חופשיים ויוכלו לטייל בשניים מבלי מפריע.

אבי, עולם שלם שהלך מבלי לשוב.

כתבה בתו אילה שלזינגר אבידב

ארגון יוצאי זגלמביה
אבל על מות החבר

בנימין שלזינגר ז"ל

יליד בנדין

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה
אבל על מות החברה

מלכה שפירא ז"ל

ילידת בנדין

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה
אבל על מות החבר

שרגא פרוכטצוויג ז"ל

יליד בנדין

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה
אבל על מות החבר

ברנרד - בערק בראט ז"ל

יליד קרומולוב שנפטר בפילדלפיה

תנחומים למשפחה

Zagłębie world organization Board
and members express

Our Sincere Condolences on the
Passing Away of

Berny - Berek Bratt

Born in Kromolow

Passed away in Philadelphia

Sharina the familv deepest arief

הדור השני

במשפחה שלנו שלושה שרגאים

מאת: שרגא פשטצקי, חיפה. יום השואה תשס"ט

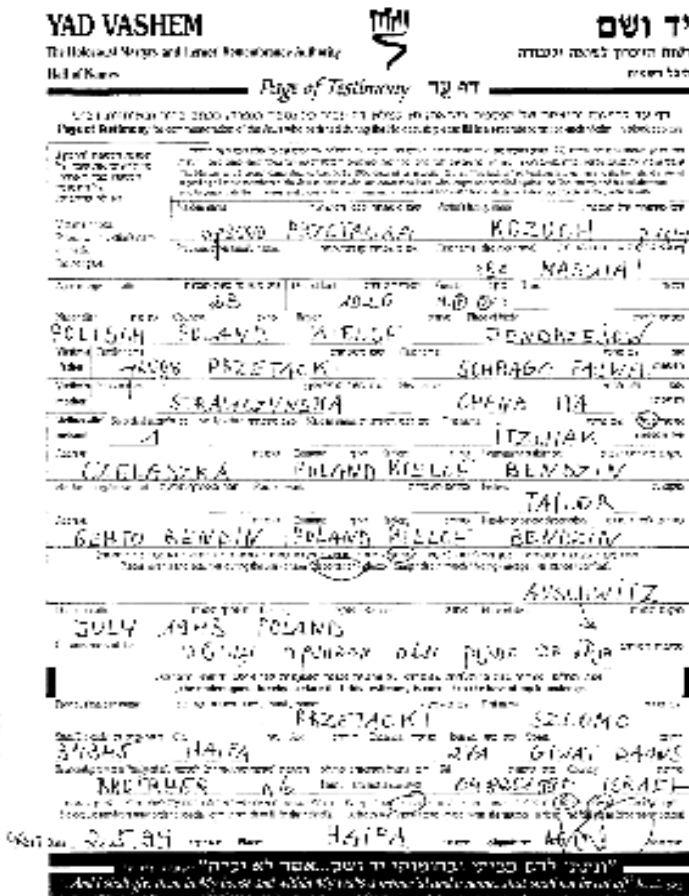
ביום השואה והגבורה בשנה זו, תשס"ט, נבחר נושא "הילד בשואה". ואכן, במעט התוכניות בטלוויזיה בקן צפית, היה דגש בסיפורים של מבוגרים בני שבעים ושמונים, על ילדותם הקשה בשואה.

הורי, ניצולי השואה, שלמה ז"ל והלה תבל"א היו אז כבני 18 שנה. בוגרים, כבר לא ילדים, אשר תמכו במשפחותיהם ושרדו כאודים חיים את התופת. שרדו תוך אובדן המשפחה הגרעינית הקרובה, סבים, סבתות, הורים, אחים, אחיות, אחיינים ואחייניות.

יושב אני וחושב על נושא ההנצחה ושואל את עצמי, מי הילד "שלי" בשואה. מי הילד שאזכור ביום קשה זה אשר אוכל להנציח תוך קשר אישי וישיר ממרחק של למעלה משישים שנה. יושב וחושב והתשובה עולה, הילד "שלי" הוא שרגא.

שרגא הוא שמי. שם ארכאי קמעא. אך מאז קורס מורי הדרך שעברתי לפני כמה שנים, בו הסביר המרצה כי שם זה פירושו נר, אור גדול בשפה הארמית, שם המבטא מאות שנים בהיסטוריה של עמנו, התחלתי "לכבד" יותר את השם.

יד ושם מקיים כבר עשרות שנים את מפעל ההנצחה של "דפי העד" - איסוף שמות קרבנות השואה, בו רושמים הניצולים את שמות קרוביהם שנרצחו ומבטיחים בכך את הנצחתם לעד.

במשפחתי מצד אבי ישנם שלשה "שרגאים". השרגא הראשון הוא סבי, שרגא פייבל פשטצקי. הוא היה מנהל בית הקברות של העיירה צ'לדז'. ועל-פי דף העד שמלא אבי, הוא נרצח בבית הקברות ושם נקבר על-ידי אבי. לימים, כתב ג'פרי צימבלר ספר על בית הקברות היהודי בצ'לדז'. במבוא לספר מספר צימבלר על סבי שרגא שנרצח ביום 14.10.1939, תשע שנים בדיוק לפני שנולדתי אני, השרגא השלישי, ב-14.10.1948.

השרגא השני במשפחה הוא בן דודתי מאשה, אחות אבי, אשר נישאה ליצחק קוז'וך והביאה לעולם את שרגא אשר נקרא על שם סבנו המשותף.

בדף העד מספר אבי שבגלל בכיו של שרגא התינוק יצאה מאשה ממקום מחבואה ונשלחה לאושוויץ ב-1943. באושוויץ הועמדה בפני מאשה הצעירה בת ה-23 הברירה האכזרית, ללכת בלי שרגא הקטן בן ה-11 חודש ל"עבודה המשחררת" (ARBEIT MACHT FREI), או להשאר עם שרגא וללכת יחד למשרפות. מאשה דודתי בחרה להשאר יחד עם בנה. וכך ואנציח את הילד התינוק הבוכה, את שרגא הילד "שלי" בשואה, אחד מיני מיליון וחצי ילדים. יהא זכרם ברוך.

לחייל שלנו, מאת: סבא משה וסבתא חדוה ש"מתים" עליך

מאחלים לך שרות קל ומעניין,
ואל תשכח שאתה נכד ובן.
תמיד תהיה בקשר ותזכור
שאנחנו אותך אוהבים, בשלום חזור!

אך עדיין לא נעמנו תפילותינו,
ילדינו על המדינה צריכים לשמור,
כדי שנוכל להמשיך את חיינו
בביטחון, בשקט ובכבוד.

עידן. עידן. עידן.
חלף לו עבר לו עידן,
מאז לעולם הגחת ועניים פקחת.
הופ, הנה לגבר מקסים הפכת.

עכשיו, יקירנו, תורך הגיע,
ללכת על המדינה לשמור,
ונקווה שסוף סוף שחר חדש יפיצע
ותוכל לעיסוקיך לחזור.

כל חיינו התפללנו, ולילדנו הבטחנו:
"כשתגדלו לא תהיינה יותר מלחמות",
שהשלום סוף סוף יגיע,
וילדנו ונכדנו יוכלו מהחיים להנות.

ספרים חדשים

"אור יקרות"
"אורות בחשכה"
מאת: הרב ישראל גליקמן

סיפורה של משפחת הרבנים גליקמן, שכינה בעיר סוסנוביץ הוא סיפור הצלה מופלא, לא רק מן התופת הנאצית, אלא גם מאימי ותלאות סיביר וטורקמניסטן שבברית המועצות לשעבר.

הרב ישראל גליקמן, שהעלה על הכתב את קורות משפחתו בספר בן 120 עמודים, מאיר כשמו של הספר, באור יקרות את מסכת חייה של המשפחה ואת שעבר עליה בשנות האימה של מלחמת העולם השנייה. המחבר, המציין כי הספר יצא לאור לשמחת הבר-מצווה של בנו, הנקרא על שם סבו, הקדיש את חלקו הראשון לדברי תורה על פרשיות בספרי "בראשית", "שמות" ו"יקרא" מבית מדרשו של סבו הרב הגאון רבי נפתלי צבי גליקמן נין ונכד לגדולי תורה ואדמור"ם. הרב הגאון שימש כאב"ד סוסנוביץ-חיפה ואדמו"ר סוסנוביץ-קוידנוב וקרא לו "אור יקרות".

חלקו השני של הספר "אורות בחשכה" מתאר את קורות המשפחה בסוסנוביץ בתחילת הכיבוש הנאצי, ממנו הצליחו להימלט ברגע האחרון אל השטח הסובייטי של פולין. אך גם ממנו גורשו על ידי הרוסים לסיביר, גירוש שבסופו של דבר היווה הצלה מהגרמנים, שפלוש וכבשו חלקים גדולים של ברית המועצות.

מסעיר ומרתק הוא החלק המתאר את ההישרדות בגהינם הסיבירי, בו נוסף לתלאות הרבות, קשיי החיים בכפור, בתנאים הקשים, עליהם להתמודד עם שמירת קדשי ישראל במשטר הקומוניסטי. ואכן הם מקיימים במסירות נפש תפילה בציבור בימי שבת וחג, תקיעת שופר בראש השנה, תפילה וצום ביום הכיפורים ושיבה וקידוש בסוכה. וזאת על אף התנכלויות הפוליטרוק הקומוניסטי.

אכן, זהו מסמך מרטיט לבבות של עמידה יהודית איתנה מול חיות אדם, שאיבדו צלם אנוש ושל שמירה על צלם אלוקים בתנאים קשים ביותר. "פרקים עלומים של חיים על קידוש השם נחשפים כאן לראשונה".

אלתר ולנר

אני ז'לזו,
מאת: יעקב (קובה) רוזנברג

"אני ז'לזו" הינו ספרו הביוגרפי של יעקב (קובה) רוזנברג.

בשם "ז'לזו" השתמש המחבר במסגרת הפעילות המחתרית בתקופת השואה.

קובה, בן זקונים למשפחה בת ששה ילדים, גדל בבנדין ובפשצי'נה, להורים בעלי פרנסה טובה ומעמד בקהילה. עם פרוץ המלחמה, היה קובה בן 17 וחבר בתנועת "הנוער הציוני" בבנדין.

הספר, בן 127 עמודים, מספר בעברית שוטפת ויפה, את קורות קובה החל מפרוץ מלחמת העולם השנייה ועד להגעתו לתל אביב.

חלק הארי מהספר מספר את סיפורה של ה"גרופה" - קבוצה של "הנוער הציוני" מאזור זגלמביה, שהשתתפה בפעילות מחתרית באזור, לאחר מכן גנבה את הגבול דרך סלובקיה להונגריה, ובגמר המלחמה עלתה ארצה.

כאחד ממנהיגי המחותרת, פעל קובה, יחד עם מספר חברים נוספים מהקבוצה, להשגת נשק. לקראת סוף המלחמה הם החליטו לברוח מזגלמביה, דרך סלובקיה, להונגריה, שלעת היא עדיין חיו בה יהודים בשלום. כאדם שהכיר את אזור הבסקידיים, היה קובה בין מארגני המעבר לסלובקיה, ועם הגעתו להונגריה המשיך בפעולות ה"גרופה", אשר העבירה והצילה מעל ל-100 איש, ביניהם מספר הורים של חברי ה"גרופה".

פעילות זו הסתיימה בגמר המלחמה. בספטמבר 1945, קובה, משפחתו, חברתו לינקה שהפכה לאשתו ואם ילדיו, משפחתה ועוד מספר חברים, עלו בקונסטנצה על אניה שהביאה אותם לארץ ישראל. בנמל המתינו להם חברים שהביאו אותם לתל יצחק - הקבוץ אליו הם תכננו מראש להגיע.

אחרי זמן מה, עזב קובה את הקיבוץ, עבר לחולון כדי לעזור להוריו והתחיל לעבוד בנגריה. משם עבר לעבודה אצל ארכיטקט לרהיטים. לא עבר זמן, ונקרתה בדרכו הזדמנות. הוא פתח את "קארו" - חנות הרהיטים היוקרתית דאז, ברחוב דיזנגוף בתל אביב ואת מפעל הרהיטים "מרס" (מכירת הרהיטים סיטונאית) ברח' הרצל בתל אביב.

לאחר שעשה לביתו, המשיך קובה בקשריו עם חבריו מה"גרופה". אחרי דיונים וויכוחים הם החליטו כי כשם שקיימים ב"לוחמי הגטאות" וב"יד מרדכי" מוזיאונים המנציחים את הנוער מהמפלגות שבשמאל המפה הפוליטית, כך יש להקים מוסד שילמד את השואה תוך הדגשת פעילות הנוער בתנועות "הנוער הציוני" ו"עקיבא". ואכן, בשנת 1972 הוקם בתל יצחק "מוזיאון משואה", שעיקר פעילו היו ראשי המפלגה הפרוגרסיבית דאז ומספר חברים שהגיעו ארצה עם ה"גרופה", ביניהם קובה. בשנת 2006 הוענק לקובה תואר "יקר משואה" בעד פעילותו במוסד זה.

לכל אורך הדרך - במחותרת, ב"גרופה", בפעילות ציבורית ובעשייה לביתו, הוכיח קובה את עצמו כאיש בעל יזמה ויכולת ביצוע מרשימים.

אברהם גרין

מידע שוטף

הנצחות אישיות

אנו מזכירים כי במרתף ההנצחה שביד הזיכרון במודיעין נותרו עדיין מקומות להנצחה אישית של בני המשפחה שנספו בשואה. הנצחת שורה אחת חרוטה בשיש שחור עולה \$150. המבקשים להנציח את יקיריהם יפנו לאולם הארגון הפתוח מדי יום רביעי בערב וימלאו טופס עם הפרטים הדרושים.

מבצע עולמי של איסוף זיכרונות הניצולים

ועידת התביעות מקימה אוסף אלקטרוני עולמי של כתבים שנכתבו בידי יהודים שעברו את שואת יהודי אירופה, ואשר טרם פורסמו או שאינם זמינים. שותפים למאמץ זה הם יד ושם, מוזיאון השואה של ארה"ב, מרכז זכרון השואה בצרפת, המכון ההיסטורי היהודי בוורשה ופרוייקט זכרונות ניצולי השואה בארה"ב. יש חשיבות עצומה לשימור זכרונות אלה עבור דורות העתיד, שלא תהיה להם עוד אפשרות לפגוש בניצולים עצמם כדי להיחשף לעדויות ממקור ראשון. אנו פונים למחברי יומנים וזיכרונות, לבני משפחותיהם ולמחזיקים בזכויות על כתבים כאלה בבקשה להגיש את הכתבים לפרסום. האוסף האלקטרוני הזה יעמוד לרשות ארגונים ואישים כדי לסייע בעבודות מחקר ותיעוד של השואה. לבעלי הכתבים ולבעלי זכויות על הכתבים תינתן גישה לכתבים שיכללו באוסף האלקטרוני, והם יהיו רשאים למשוך את כתביהם מן האוסף או לפרסמם בכל דרך שימצאו לנכון.

לפרטים נוספים, פנו לאתר:

<http://memoirs.claimscon.org>

פניות פרטניות של בעלי כתבי זיכרונות שטרם פורסמו ייענו בכתובת הדוא"ל הבאה

Gabriel.Bron@claimscon.org

דמי חבר לשנת 2009

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבוטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר העומדים השנה על 130 ש"ח. כל תרומה נוספת תתקבל בברכה. אנו מבקשים מכל חבר שטרם שילם את דמי החבר לעשות זאת בהקדם.

את דמי החבר ניתן לשלם:

- ישירות לחשבון הבנק: לזכות "ארגון יוצאי זגלמביה", בנק לאומי, בת ים, סניף 861, מס. חשבון: 33938/34 המשלם בדרך זו מתבקש לרשום את שמו וכתובתו כדי שנדע למי ולכן לשלוח קבלה
- באולם הארגון, רח' פרישמן 23 ת"א. האולם פתוח בימי ד' אה"צ.
- צבי לנדאו - ת.ד. 4120 בת-ים, 59395 טל: 03 - 5067337
- יצחק טורנר - רח' אחד העם 79, תל-אביב טל: 03 - 6852213

חברי ארגון רבים טרם שלמו את דמי החבר למרות זאת אנו ממשיכים במאמצינו להוציא את העלון שבידיכם ולהפיץ אותו בין כל חברי הארגון, דבר שעולה כסף רב. אנא, שלמו את דמי החבר כדי שנוכל להמשיך בפעילות החשובה של הארגון. קיומו של הארגון תלוי בכם.

איסוף עדויות הניצולים

אחד התפקידים המרכזיים של יד ושם כמוסד לאומי המתעד, חוקר ומנציח את זיכרון השואה הינו איסוף תיעוד ארכיוני מכל הסוגים – תצלומים, יומנים, תעודות אישיות וחפצים. העדויות של ניצולי שואה מהוות מרכיב חשוב בשימור הזיכרון האישי והנחלתו.

המדור לגביית עדויות היה מן הראשונים שהוקמו ביד ושם ומתועדים בו למעלה מ 45,000 עדויות.

הדור שחווה את השואה ונשא על כתפיו את משא הזיכרון הולך ועוזב אותנו. נוכחותם של הניצולים, שראו את המראות וחוו את האירועים, העניקה לזיכרון תוקף מוסרי. לעומת תופעת הכחשת השואה, ההולכת ומתרחבת עדות מצולמת של ניצול מהווה הוכחה ניצחת לעצם קיומה והתרחשותה. לסיפור האישי, יש חשיבות מחקרית וחינוכית ראשונים במעלה לדורות הבאים.

עם זאת, רבים טרם תיעדו את קורותיהם בתקופת השואה. אנא, צרו קשר עם יד ושם וספרו את סיפורכם. אם לא תוכלו להגיע ליד ושם יישלח צוות שיתעד את סיפורכם.

יד ושם. המדור לגביית עדויות. טל: 02 - 6443753/ 4

דפי עד

מאז שנות החמישים החלו לאסוף ביד ושם את שמות הקרבנות. עד היום נאספו למעלה משלושה וחצי מיליון שמות – שהם קצת יותר ממחצית הנספים. עדיין מיליוני קרבנות שואה נותרו ללא זהות וחובתנו לתת יד להחזיר להם את שמם לבל תאבד מורשתם לנצח.

מי שטרם מילא דפי עד להנצחת בני משפחתו, קרוביו, מכריו וידידיו, מתבקש לעשות כן בהקדם. אפשר למלא דפי עד באינטרנט, להדפיסם מתוך האתר של יד ושם, או לבקש מיד ושם דפי עד למילוי ידני.

יד ושם. פרויקט איסוף השמות. טל: 054- 8420430

ה-1 בספטמבר 1939 - ה-1 בספטמבר 2009 70 שנה לפרוץ מלחמת העולם השנייה

שגרירות פולין בישראל, ערכה ביום שלישי, ה-1 בספטמבר 2009, בשעה 12:00 טקס לציון 70 שנה לפרוץ מלחמת העולם השנייה ולכבודם של החיילים והקצינים היהודים אשר לחמו בצבא פולין באותה עת. הטקס התקיים ליד האנדרטה ללוחמים היהודים בצבאות פולין בהר הרצל בירושלים.

היום לפני 70 שנה

מימין, בית הכנסת הגדול בבניין בימים יפים יותר
משמאל, חורבות בית הכנסת הגדול בבניין שנשרף ב-9 בספטמבר 1939

"קפה זגלמביה"

מפגש דור שני ושלישי

בכל יום שני, הראשון בחודש, בשעה
19:00 נפגש לכוס קפה ושיח חברים
במועדון הארגון
ברחוב פרישמן 23, תל-אביב
אנא ראו הזמנה זו כהזמנה אישית!

רינה כהן: 054 - 2666393

במסגרת מחקר על תנועות הנוער

הציוניות-דתיות בפולין:

"השומר הדתי", "בני עקיבא"

"ו"ברוריה"

אנו מחפשים אנשים שהיו חברים בתנועות

הללו, וכן צילומים, עדויות וזיכרונות

שהותירו אחריהם.

יוחנן בן יעקב, כפר עציון

yochanan@kfar-etzion.co.il

050-6282046

בית המדרש המרכזי לתורה ומצוות

השתלמויות בבית התפוצות בשיתוף יד ושם

תש"ע 2009 - 2010

"ואנשים יהודים עברו בארץ גליציה..." ("עיר ומלוואה", שי עגנון)
היהודים בגליציה - תרבות, פולקלור וזיכרונות.
התבוננות בחיי היהודים בחבל ארץ רחב ידיים זה במזרח אירופה
באמצעות המחקר ההיסטורי, האמנותי וספרי הזיכרונות.

סמסטר א', בימי שני, 16:15 - 19:45.

מפגש ראשון ב-2 בנובמבר 2009

צללי העבר

נוכחותה של השואה וזכר העולם היהודי שהיה באירופה ביצירתם של
אנשי רוח ואמנות. סופרים, אמנים, אנשי קולנוע, מוסיקאים והוגים
בשיחה מתמדת עם העבר.

סמסטר ב', בימי שני, 16:15 - 19:45.

מפגש ראשון ב-22 בפברואר 2010

לפרטים והרשמה, רבקה אדרת - בית התפוצות

טל: 03-7457908; 054-5952444

דוא"ל: bhaderet@post.tau.ac.il

ŻYJCIE

Zap **DĄBROWY GÓRNICZEJ**

Żydzi Dąbrowscy

ADAM SZYDŁOWSKI

Na przestrzeni ostatnich lat, w wielu miastach Zagłębia Dąbrowskiego zauważyć można odradzającą się po latach milizniczą wspólnotę byłych żydowskich mieszkańców naszego regionu. Dni Kultury Żydowskiej w Będzinie sięgające swych początków 2003 roku, Szalone na Rybku w Czeladzi, wyławy i epifania w Sosnowcu – te wydarzenia powoli wpisały się już w kalendarz imprez o charakterze miejskim i regionalnym. Mimo, iż historia Dąbrowy Górniczej być może nie jest tak odległa jak przytoczonych wyżej miast, jednak nie da się pominać faktu istnienia Gminy Żydowskiej na terenie tego miasta. Powstała oficjalnie niedawno, w 1918 roku, mimo, iż jej założyci jako tzw. „dozoni bratniczego” datuje się na 8 lat wcześniej.

Do 1918 roku na terenie miasta funkcjonowały trzy „Dniwy Młodzieży” i tylko Synagoga przy ulicy Łokretz wzniesiona w 1916 roku, przetrwała aż do lat 70-ych ubiegłego wieku. Podczas II wojny światowej hitlerowcy zalewastowali synagogę. Po zakończeniu II wojny budynek chwilę przejął przesański Spółdzielca Chłopsko-Roboczo-Przemysłowy, z przeznaczeniem na szkołę. Ze względu na protesty społeczności żydowskiej nie został on jednak zamknięty. Niedługo później władze miejskie zezwoliły na przebudowanie synagogi na warsztat samochodowy. W pobliżu był siedemdziesięcioletni budynek gospodarczy.

Dzisiaj widać w tym miejscu Dąbrowy i tamtego świata już nie ma. Pożna zacząć wzniesionej synagogi przy ulicy Chopina czy też dawny dom założonego, bo 1929 roku, zmarłego w wojnie, właściciela ulicy Henczarskiej i Łokretzkiej. To kilka godzin rozmowy z osobami i pomnik przy ulicy Ludowej, powstały z inicjatywą Światowego Związku Żydów Zagłębia, to ostatnie ślady Żydów Dąbrowskich.

Liczebność przewożących Gminy Dąbrowskiej według różnych źródeł wahała się od 5300 do 6000 Żydów. W Dąbrowie Górniczej, tak jak i w pozostałych miastach, ludność żydowska, mimo, iż przeżywała biedę, ale zaczęła się do dnia dzisiejszego zakłady, kopalnie własnymi byli żydowskiej przemysłowej. Kopalnia węgla „Stalowa”, „Wiktoria”, „Młoty

da” to tylko niektóre przykłady. W 1920 roku powstała firma „Fabryka wyrobów z drutu” braci Klein, znana pod nazwą Zakład Wyrobów Metalowych.

Dobra sytuacja finansowa, rozwój gospodarczy z pewnością przyczyniły się do zwiększającej się liczby mieszkańców, ale też do upamiętnienia w prawie 50% gospodarki miasta przez przedsiębiorstwa żydowskie. W ślad za gospodarką Żydzi otwierali oświatę, utworzyli dwie szkoły wyższymi. Nie porzucali też interesów w sferach do prowadzonej polityki. Często angażowali się w politykę, włączając się w proces tworzenia się partii politycznych. Swoje śledzby znaleźli tutaj partie socjalistyczne „Band” i „Partia Syjon” z udziałem pracodawcy i lewicowymi.

Skuteczna agitacja w dziedzinach lokalnej przyniosła spodziewany efekt, up w 1918 roku, gdzie w Radzie Miejskiej Dąbrowy Górniczej udało się przez stronnictwa żydowskie zdobyć 7 mandatów.

Pierwszą dni wojny 1939 roku przyniósł niebezpieczny zwrot w historii nie tylko Żydów Dąbrowskich, ale i wszystkich Żydów na terenie całej okupowanej Polski. Czerpie marcie 4 września przez wejście hitlerowskie stronnictwa porzuciły represji wobec ludności żydowskiej. Młoty, górniki, miszczarstwo miasta, masowe epifania, były są z dnia na dzień wojenną ciżmianą. W ślad za prześladowaniami fizycznym, do-

Pomnik na restkach Cmentarza Żydowskiego na Os. Mydlac.

szowały kolejne ograniczenia, np. w poruszaniu się po ulicach, zapuszczaniu, wydektowaniu, kłótni, porównawczej pracy czy też największego upodlenia. Organizacja początkowo upadła z napisem „Jude”, zastąpiona w 1941 roku gminą Dawida. Pod koniec 1941 roku Niemcy utworzyli getto w rejonie ulic Chopina, Polnej, Bartłojowej, Łokretzkiej i Okrętu. Hóre przeniesiono do czerwca 1943 roku, czyli ostatniej likwidacji. Samo getto wówczas posiadało karcz i drewno kalafianym soko się przedmiotowym przedmiotkiem na terenie do pieców Dzikusza Zabłotne i przenajęto szary dowały tylko dzień szansy na przeżycie, ale tak naprawdę były tylko kolejnymi elementami wyzysku i wystraszania Żydów w dawno przegranej „walki” hitlerowskiego „rozwiązania”. Ich niewolniczo praca dawała korzyści wyłącznie właścicielom szafów i gospodarzy III Rzeszy. Głódowa zapłata i najeżenie obywateli doprowadziły do śmierci wielu do obojstwa i śmierci.

Nachodził koniec wyzysku, hitler, nie jego kulturze miało miejsce we wspomnianym 1943 roku, kiedy to likwidowano getto, a jego „pensjonariuszy” wyrzucano do

Aczwań-Birkenau. Niewielka ilość dąbrowskich żydów została skierowana do getta na Sydoni w Sosnowcu i Katowicki w Będzinie. Ale i oni, podczas pierwszych dni zniszczenia 49 osób, w trakcie wstecznej likwidacji wspomnianych wyżej gett i trwałych deportacji przedzielił los pozostałych.

Raz do roku w okresie sierpnia, trzy pomniki pojawiają się na terenie dawnej mieszkającej Dąbrowscy: nadm. miasto, przybyli z Izraela, Australii czy też Stanów Zjednoczonych. Czasem za sprawą tych, którzy pamiętają czy też młodzieży ze szkół, które przygotowują teren wokół pomnika, ktoś zapali symboliczną świeczkę czy polży knyk.

10.15w ogółu dawnej ludności Dąbrowy już nie ma. Ten stosunkowo młody uczył ludności żydowskiej, w tym czasie w porównaniu z innymi miastami, niczego nie zwalnia z obowiązku pamięci, ani też nie daje przyzwolenia na oskarżenie. Na szczęście, jak tylko wyjdzie na świat jakis czas w szkole (można przypomniać historię Dąbrowy Górniczej), która, jakbyśmy się zastanawiali, często, niezawodnie związane były z tym, żyjącym i tragicznym holokautem dwóch mieszkańców ulętego Zagłębia Dąbrowskiego.

Honorata Opened The Door

Honorata Skowronska

In July 1942, Bernard Fridrich of Będzin, with his baby daughter, Irena, in his arms, knocked on Honorata Skowronska's door. Skowronska, who lived with her three children in Dąbrowa Górnicza in Upper Silesia, agreed to look after the baby and passed her off as a relative. When, however, the neighbors grew suspicious, Skowronska had to find her a safer hiding place. She paid a local peasant family to look after Irena, whom she registered as her niece.

After the liberation in January 1945, Skowronska took Irena back and looked after her until late 1945, when Fridrich returned and found his daughter safe and sound.

Bernard Fridrich and his daughter immigrated to the United States.

On March 5, 1984, Yad Vashem recognized Honorata Skowronska as Righteous Among the Nations.

They Were Our Neighbors

Jozef & Felicja Wiczowski

Jozef and Felica Wiczowski lived in Dąbrowa Górnicza near Katowice. Before the outbreak of the war, they were neighbors of the Grossman family, Henryk, Regina, their daughter, Szfira-Stefania, born 1938, and an infant son.

In 1940, the entire Grossman family was forced to live in the ghetto. When Henryk was taken to a concentration camp, Regina was left alone in the ghetto with her two children. Regina's brother reached the conclusion that the only chance of saving the children was finding a Polish family that would agree to hide them. He turned to the family's prewar neighbors the Wiczowskis. "We knew that the childless Felicja loved children," wrote Regina in her testimony. The Wiczowskis agreed to take in Stefania. Regina also tried to find a family for her young son, but these attempts were unsuccessful and the child was killed in the ghetto.

Regina was later sent to Auschwitz and soon after. Jozef Wiczowski was sent to a forced

labor camp from which he never returned.

Felicja took care of Stefania all by herself, caring for the child as if she were her own. One day, someone informed on her and policemen arrived at her apartment. Felicja managed to hide the child in the basement and later arranged a permanent hiding place there. Stefania spent over three years in the basement. Felicja used to go there three to four times a day with food; she also bathed the girl at night.

When the war was over, Regina, who survived, returned to Dąbrowa Górnicza. Stefania did not recognize her. Felicja explained to her who Regina was and, after a while, Stefania remembered her.

Later Regina and her daughter immigrated to the United States.

On November 22, 1989, Yad Vashem recognized Jozef Wiczowski and his wife, Felicja Wiczowska, as Righteous Among the Nations.

The stories of the "Righteous" are taken from *The Encyclopedia of the Righteous Among the Nations - Rescuers of Jews during the Holocaust*, Poland, (Yad Vashem).

Coming Events - Save the Date

2009:

September 14, Monday, 6pm	"Lechaim" - Rosh Hashanah Gathering at 101 Arlozorov St., TA
December*	Hanukkah Ball

2010:

February, 5** Friday 11:30 am	Tu Be'shvat planting at Yad Hazikaron in Modiin
April, a week before Passover	"Lechaim" - Passover Gathering in Tel Aviv 5:30pm *
April, 12 Monday, 4pm	Yom Hashoa Memorial at Yad Hazikaron in Modiin
July, 20 Tuesday, 4pm	Tisha Be'Av Yahrzeit at Nachalat Yitzhak Cemetery

*For any more information, please call the organization on Wednesday afternoon, Tel: 972-3-5270919

**There could be a schedule change due to weather conditions

Joe and Faye's daughter, Golda Slome, with family. Golda and Dr. Moshe Slome with their 8 children and 6 grandchildren

A Beacon of Light in the Dark

By Yona Kobo - Kotlicki

Righteous Among the Nations from Dąbrowa Górnicza

On the 70th anniversary of the outbreak of World War II, we wish to extol those who dared to defy the forces of evil, in the darkest days when human hatred and cruelty reached their lowest depths.

We wish to thank those who did their utmost to help the persecuted while endangering their own lives and families, those whom we call "Righteous Among the Nations".

"Righteous Among the Nations" (righteous gentiles) is a distinction awarded by the State of Israel to non-Jews who displayed unusual courage and ethics during the Shoa (Holocaust) based on a single motive – love of mankind.

To date, some 22,700 people have been recognized by Yad Vashem as "Righteous Among the Nations", including 6,136 Poles.

Motivated by Love of Their Fellow Man Marianna & Franciszek Kozuchowski

Before the war, Franciszek and Marianna Kozuchowski, who lived in the Town of Dąbrowa Górnicza in Upper Silesia, had many Jewish acquaintances, including Henryk and Ala Starozum, who lived in the nearby town of Sosnowiec. In 1942, when the Jews of Sosnowiec were interned in the ghetto, Henryk Starozum and his wife, together with Henryk's brother-in-law, four members of the Maka family, and two members of the Studencki family, made their way to the Kozuchowskis apartment. The Kozuchowskis, motivated by love of their fellow man and their Christian faith, took in all nine refugees and looked after them the best of their ability, without expecting anything in return.

Although Kozuchowski received some financial assistance from the Polish underground it was not enough to cover the cost of the refugees' upkeep. The Kozuchowskis did not hesitate to sell their furniture, including personal items, to bring in extra income.

All the refugees in the Kozuchowskis' apartment, survived and were liberated.

After the war, most of them left Poland, after first providing written testimony as to how the Kozuchowskis had saved their lives.

On January 18, 1983, Yad Vashem recognized Marianna & Franciszek Kozuchowski as Righteous Among the Nations

Hospitaters Receiving Award Faye (Greenspan) Isakow & Esther Shafman

Members at a Memorial. From right to left, Faye (Greenspan) Isakow, Joe Isakow and Simon Slivka

Isakow Family
Joe and Faye Isakow with their Children, From right to left, Golda Slome, Dr. Irving Isakow, Dr. Danial Isakow and Bruce Isakow

זאגלעמביער סאסייטי
 אין טאראנטע
**Zagłębie Society in
 Toronto**

**Wishing Zagłębian
 all over the world
 Shana Tova!**

**May we have a
 Wonderful Year filled
 with Good Health,
 Happiness and Joy!**

Personal Commemoration

We remind you that in the Commemoration Valley in the Modiin Memorial Site, there are still places left for personal commemorations of family members that died in the Holocaust. One engraved line of commemoration, in black marble, costs 150\$. Those who wish to commemorate their beloved ones can contact the organization.

The Zagłębie Society of Toronto

The Executive at the Luncheon: From right to left, Kalman Pilc, Alan Pipesberg, Simon Slivka, Phillis Studniberg, Larry Iskakov, chairman David Bleeman and Mark Pilc

Third Generation Members attending the Luncheon in honor of their Grandfather. Grandchildren of Simon Slivka: From right to left, Rebecca Boshi, Leor Boshi, and recently graduated Dr. Rachael Slivka

Hamotzi at the Luncheon by: Kalman Pilc

On Sunday, June 14, 2009, the Zagłębie Society of Toronto held a luncheon at the Pride of Israel Synagogue to honor the founding Fathers of our society. Over 160 members and guests attended the successful event from 3 generations including a few that had traveled long distances to be there. The luncheon was MC'd by Dr. David Bleeman, chairman of the Society, and opened with the singing of "Hatikvah" and "Oh Canada" led by Jennie Eisenstein. Rebecca Boshi, granddaughter of Simon Slivka, presented plaques and flowers to Faye Isakow and Esther Shafman for their outstanding work as hospitaliers on behalf of the Society. The Hamotzi was made by Kalman Pilc and Dr. Bleeman then gave a speech detailing the origins of the Society and naming some of the original founding members. As the proceedings continued, it soon became apparent that the purpose of the luncheon was to present a surprise honorarium certificate to Simon Slivka, whose work and dedication has resulted in the great success of our society today. Lunch was served and everyone had a marvelous time. We always look forward to celebrating special events together.

Dear fellow Zagłębian,

The Jewish year of 5769 is coming to an end, and a new year will soon begin - 5770.

Usually, on Rosh Hashanah's issue of *Zagłębie Zeitung* we report on our yearly visit to the Zagłębie region, in July-August. This year, a delegation on our behalf didn't go to Poland. Yet a lot of organizational activities took place during the summer.

On May, a meeting was held, in Rannana, at Ayala Avidov's home. More than 60 members of the second and third generation attended. The meeting was successful and since then we have many new young people who joined the organization. At that meeting, fresh ideas and new options for activities came up, like: upgrading the organization's web site, establishing an archive, keeping in touch with members of the first generation, and monthly meetings of second generation at the framework of "Zagłębie coffee shop".

I hope that among the first activities will also be the reconstructing relations with Zagłębie organizations all over the world and young Zagłębian in: USA, Canada, Australia, Germany, France, England etc.

We bless that new spirit and drive and we'll do our best to see our children and grandchildren prospers and succeeding in the responsibility they are taking upon themselves to keep our organization and lead it to the 21st century.

At the closing of the year 5769, I wish all Zagłębie Jews in Israel and overseas and their families, a Happy and Healthy New Year, a year of peace and prosperity.

Shana Tova!

Abraham Green - Chairman of the Zagłębie World Organization

April 21, 2009 - Yom HaShoa Memorial Service for Zagłębie Martyrs

The topic of this year ceremony at the Memorial Site in Modiin was "The 70th Anniversary of the Outbreak of World War II".

Thousands came to Yad Hazikaron - four generations Zagłębian, Ministers, Knesset members, public figures, senior police officials, soldiers and many guests including youths.

A short military ceremonial drill conducted by a squad of soldiers from a nearby IDF base was followed by the traditional lighting of the torches.

Cantor **Menashe Fetman**, who conducted the religious part of the memorial service, chanted the prayers. "Yizkor" was said by **Itzhak Greengrass** and "Kadish" by **Zvi Landau**.

The following persons spoke at the ceremony: Mr. **Abraham Green** - Chairman of Zagłębie World Organization; Mr. **Ehud Barak** - Minister of Defense; Mr. **Noach Flug** - Chairman of The Center of Organizations of Holocaust Survivors in Israel (COHSI); Mr. **Shimon Nitzani** - second-generation, Lieutenant **Leelach Avidov** - third generation.

Menashe Fetman and his band provided the artistic program.

The ceremony was conducted by Varda Greenberg (Tobiash) and Shelomi Karib (Krawinski), both members of the second-generation.

Noach Flug at the memorial service in Modiin

Shimon Nitzani at the memorial service

תשעה באב תשס"ט, 30 ביולי 2009

אני מבטיחה לכם ...

"הקדיש" היא תפילה שמוכרת היטב לכל יהודי, גם לאלה המגדירים עצמם חילונים. כצברים, שמענו את הקדיש בכל טקסי הזיכרון: בבית הספר, בתנועת הנוער ובעצרות הזיכרון הממלכתיות. המילים: "יתגדל ויתקדש שמי רבא ... נשמעו לנו מוכרות, אך גם מרוחקות. ועתה, כשרבים מאיתנו, בני הדור השני, ולצערך, אף בני הדור השלישי, עומדים לפני קברי הורים וסבים ונושאים את תפילת קדיש היתום, מילים אלה אינן נשמעות מרוחקות ולא שייכות, הן פוגעות ישר בלב.

לפני חודש, בשעה שאחי ואני אמרנו קדיש על אבינו, הרגשתי כיצד אני מתחברת אל אבי, אמי ואליכם, בני הדור הראשון. מתחברת אל הכאב הנורא שאתם נושאים איתכם זה עשרות בשנים. הרגשתי את הצער הגדול שפוקד את האדם בשעת אמירת מילים אלה.

ואתם, אנשי הדור הראשון, נושאים קדיש זה כבר כל כך הרבה שנים ואומרים אותו מאז היותכם צעירים מאד. ברוב הפעמים אמרתם אותו במקומות שהזדמנו ולא דווקא לפני קברי בני המשפחה שנרצחו ומקום קבורתם לא נודע. ואצלנו, בני דורות ההמשך, ברגעי הכאב הפרטי, האישי, החיבור וההזדהות עם ניצולי השואה הולכים ומתגברים.

ודווקא היום, ביארצייט של קדושי זגלמביה, רוצה אני לומר לכם, ניצולים יקרים, שאתם חשובים לנו מאד! אני מבטיחה לכם, שנעשה כל שביכולתנו כדי ששנות השיבה שלכם תהיינה טובות ויפות. ודעו, זכר משפחותיכם - משפחותינו, זכר יהודי זגלמביה ישמר לדורות!

אילה אבידב שלזינגר – ט' באב תשס"ט

אילה בתם של בנימין שלזינגר ז"ל מבנדין וחנה ווירניק תבל"א מסוסנוביץ

יארצייט ט' באב ליד מצבת האפר של קדושי זגלמביה מימין, אברהם גרין ואילה אבידב.

שנה טובה ומבורכת לכל בית ישראל - Shanna Tova - Happy New Year

מפגש דור שני ושלישי רעננה, מאי 2009

עורכת: יונה קובו. המערכת: אברהם גרין. אנה צוויאקובסקה. אלתר ולנר. עריכה לשונית עברית – חנית ריישר – גיטלר. עריכה לשונית אנגלית – אילה אבידב. תצלומים – שמשון ישרביץ. עריכה גרפית ודפוס – דפוס קוניאק תל-אביב

כתובת המערכת: ארגון קהילות יוצאי זגלמביה, רח' פרישמן 23 ת"א, 63561
לתרומות: ארגון יוצאי זגלמביה' בנק לאומי, בת-ים, סניף מס. 861, חשבון מס. 33938/34
Zagłębie World Organization, 23 Frishman St., Tel Aviv 63561, Israel
For contributions: Bank Leumi of Israel, branch No. 861, account No. 33938/34
EM: yonakobo@netvision.net.il